

Bağımsız Denetimde Kalite Göstergeleri: Literatür İncelemesi¹*Indicators of Audit Quality: A Literature Review*Koray TUAN²Ramazan BESEN³Ayhan SAYGI⁴**ÖZ**

Sermaye piyasalarında yaşanan muhasebe skandallarının ortaya çıkmasında bağımsız denetim mekanizmasının yetersizliği önemli bir rol oynamıştır. Bu yüzden, sermaye piyasalarının etkin işleyişi için bağımsız denetim firmalarının yapmış oldukları denetimin de sorgulanması ve denetim performansının yani denetim kalitesinin ölçülmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Buradan hareketle çalışmanın amacı, literatürde bağımsız denetimde kalite kavramının nasıl incelendiğinin ve araştırmalarda denetim kalitesi göstergeleri olarak hangi temsili değişkenlerden yararlandığının teorik dayanakları ile tespit edilmesidir. Çalışmada; bağımsız denetim firmasının büyüklüğü, bağımsız denetim ücreti, bağımsız denetçinin sektöre ait uzmanlığı, tahakkuklar, bağımsız denetim hizmet süresi, denetçi rotasyonu ve denetçi görüşü gibi literatürde denetim kalitesini ölçmek ve değerlendirmek için en çok kullanılan denetim kalite göstergeleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Bağımsız Denetim Kalitesi, Denetim Kalitesi Göstergeleri**ABSTRACT**

The inadequacy of independent audit mechanisms has played an important role in the emergence of accounting scandals in capital markets. Therefore, it is necessary to question audits performed by audit firms for the effective functioning of capital markets and to measure audit performance, in other words audit quality. The aim of this study is to determine how the concept of quality in independent audit is examined and to identify which proxies are used as indicators of audit quality in the literature. In this study, the most commonly used audit quality indicators for measuring and evaluating the quality of audit in the literature such as independent audit firm size, audit fee, expertise of auditor, accruals, audit tenure, auditor rotation and auditor opinion are examined.

Keywords: Auditing, Audit Quality, Audit Quality Indicators

Tür: Araştırma makalesi

Gönderim tarihi: 02.12.2019

Kabul tarihi: 19.12.2019

¹Bu çalışma, 18.Uluslararası İşletmecilik Kongresi'nde 02.05.2019 tarihinde Osmaniye'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, ktuan@cu.edu.tr (ORCID: 0000-0002-2168-6481)

³Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi SBE, ramazanbesen@gmail.com (ORCID: 0000-0002-1169-5288)

⁴Öğr.Gör., Çukurova Üniversitesi Yumurtalık MYO, asaygi@cu.edu.tr (ORCID: 0000-0002-5142-4693)

1. Giriş

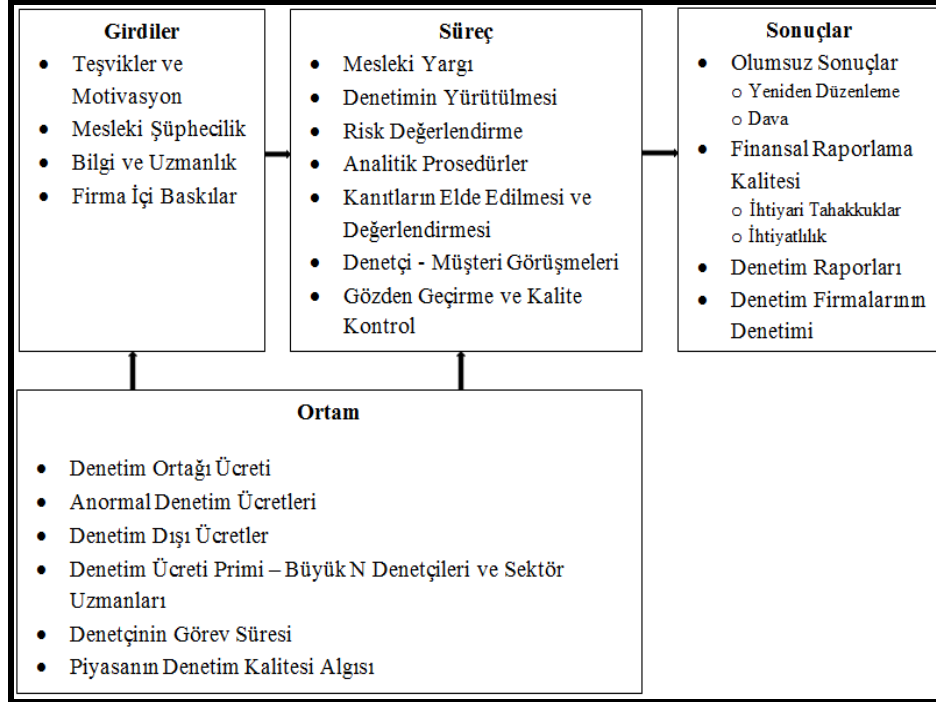
Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 200, işletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin makul bir görüşe ulaşılmasını gerekli kılar. Bununla birlikte; denetçinin, finansal tablo kullanıcıların duyduğu güven seviyesini artırmak için BDS'lere ve etik hükümlere uygun olarak planlan ve yürütülen bir denetim sürecini gerçekleştirmesi de zorunludur. Finansal tablo kullanıcılarının, bağımsız denetim süreci sonunda ulaşılan görüşe ne derece güvenebileceği ise gerçekleştirilen denetimin kalitesine bağlıdır (Christensen vd., 2016, s. 1649). Ancak bağımsız denetim kavramının finansal ve sermaye piyasalarının sağlıklı işleyişindeki temel unsurlardan olmasına rağmen, gerek denetim standartlarında gerekse bu alandaki yazınlarda kabul edilen ortak bir bağımsız denetim kalitesi tanımlaması yapılamamaktadır (Knapp, 1991, s. 36). Çünkü denetim kalitesi; müşteri işletmeye, denetim ekibine ve düzenleyici otoritelere özgü birçok faktörden etkilenebilmesi nedeniyle farklı amaçlar doğrultusunda farklı açılardan ele alınarak değerlendirilen oldukça karmaşık bir kavramdır (Duff, 2009, s. 401; Francis, 2011, s. 127). Diğer taraftan, bu yüzyıl başında ortaya çıkan hileli finansal raporlamaların ve büyük muhasebe skandallarının sebeplerinden birisi olarak gösterilmesi nedeniyle de bağımsız denetimde kalite konusu araştırmacılar arasındaki önemini korumaktadır (Laitinen ve Laitinen, 2015, s. 665). Buradan hareketle; bu çalışmanın amacı, literatürde bağımsız denetim kalite kavramının nasıl incelendiğinin ve araştırmalarda denetimde kalite göstergeleri olarak hangi temsili değişkenlerden yararlandığının teorik dayanakları ile tespit edilmesidir.

Kaliteli bir denetim, sunulan bilgilerin yanlışlıklar ve eksiklikler içermeden ve tarafsız olarak üretilmesi ile ilgili değer yaratıcı ve yapıcı bir süreçtir. Eğer kavramlar ayrı ayrı ele alınacak olursa; kalite kavramı, bir şeyin amacına ne kadar uygun olduğunu gösteren bir mükemmellik derecesidir (Selimoğlu vd., 2017, s. 82). Denetim kavramı ise, öngörülen normlara (kriter ve standartlar) bağlılık derecesini göstermek için tasarlanmış bir değerlendirme sürecidir (Mills, 1989, s. 1). Her alanda olduğu gibi bağımsız denetim alanında da kalite önemli bir olgudur. Her ne kadar bağımsız denetim kalitesinin kabul gören kesin bir tanımı olmasa da literatürde en çok atıf alan tanımı, De Angelo (1981, s. 186) tarafından şu şekilde yapılmıştır: “Denetim hizmetlerinin kalitesi, bağımsız denetçinin hem müşteri işletmenin muhasebe sisteminde bir ihlali ya da yanlışlığı tespit edebilme hem de tespit edilen ihlali ya da yanlışlığı raporlayabilme olasılığıdır”. Bu tanımlamada, bağımsız denetçinin yanlışlığı ortaya çıkarma olasılığı denetçinin teknolojik yeteneği, uygulanan denetim prosedürleri, örneklemin kapsamı ve benzeri unsurlar ile ilişkilendirilerek “bağımsız denetçinin yetkinliğine” ve tespit edilen bir ihlali bildirme olasılığı, denetçinin müşteri işletmeden olan bağımsızlığının bir ölçüsüdür denilerek de “denetçinin bağımsızlığına” dikkat çekilmektedir. Diğer taraftan denetim kalitesi, denetim sürecinin uygulanabilir denetim standartlarına uyum derecesi olarak da tanımlanmaktadır (Watkins vd., 2004, s. 153). Bu yüzden, farklı bakış açılarıyla değerlendirilen ve çoğunlukla gözlemlenemeyen denetim kalitesi kavramının hangi faktörlerden etkilendiğinin bilinmesi kavramın daha da iyi algılanabilmesi adına önemlidir (Duff, 2009, s. 401).

Denetim kalitesine etki edebilecek muhtemel faktörlerin sınıflandırılmasını yapan bir takım çalışmalar (Duff, 2009; Francis, 2011; Knechel vd., 2013) yer almaktadır. Ancak denetimde kalite çerçevesinin geliştirilmesi için ilk resmi girişim 2006 yılında İngiltere’de Finansal Raporlama Konseyi tarafından üstlenilmiştir ve kapsamlı araştırmalar sonucu 2008 yılında beş denetim kalitesi faktörünü belirlemiştir (Selimoğlu vd., 2017, s. 83). Bunlar;

- ✓ Denetim firmasının kültürü,
- ✓ Denetim ekibine yer alan denetçilerin uzmanlığı ve becerileri,
- ✓ Denetim sürecinin etkinliği,
- ✓ Denetim raporlarının yararlılığı ve güvenilirliği,
- ✓ Denetçinin kontrolü dışındaki faktörlerdir.

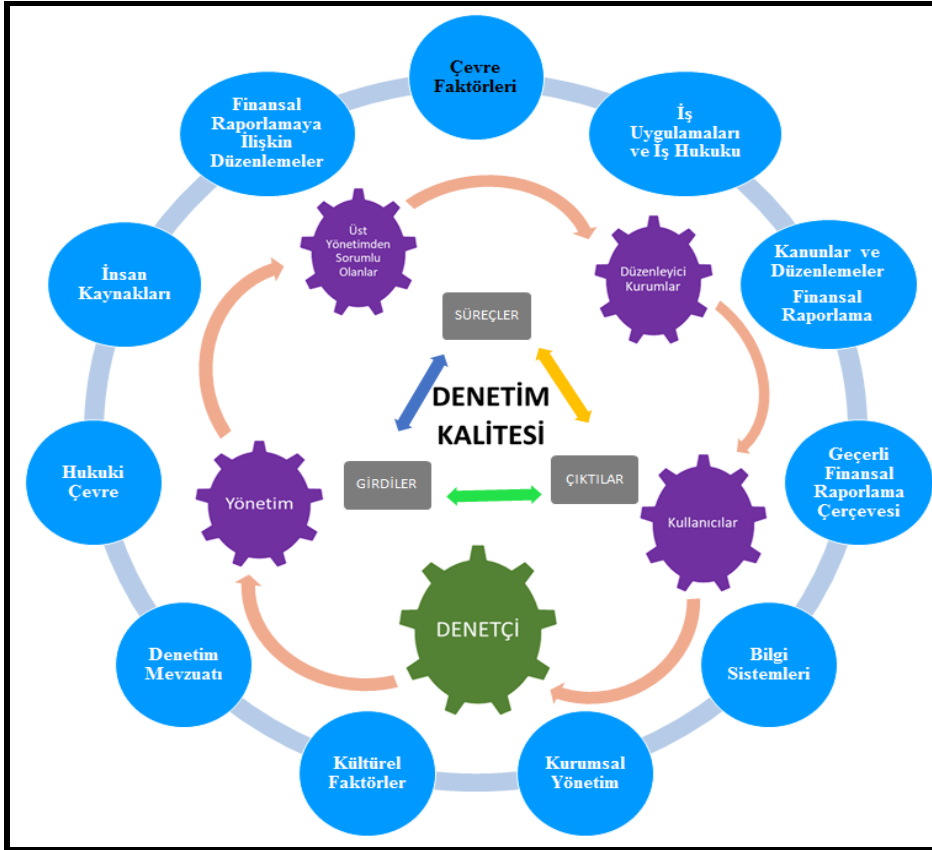
Diğer taraftan, Francis (2011, s. 126) yaptığı çalışmada denetim kalitesinin (1) denetim girdileri, (2) denetim süreci, (3) bağımsız denetim firmaları, (4) denetim sektörü ve denetim piyasası, (5) düzenleyici kurumlar ve (6) denetim çıktılarının ekonomik sonuçları olarak altı analiz düzeyinden etkilendiğini savunmaktadır. Yine benzer bir çalışmada, Knechel, Krishnan, Pevzner, Shefchik ve Velury (2013, s. 404) denetim kalitesinin aşağıda şekil olarak gösterilen temel faktörlere bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

Şekil 1. Denetim Kalitesinin Belirleyicileri

Kaynak: Knechel, Krishnan, Pevzner, Shefchik & Velury, 2013.

Son olarak, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) denetim kalitesine etki edebilecek kilit unsurlar hakkında farkındalığı artırmak ve denetim kalitesinin artmasına yardımcı olmak amacıyla Şubat 2014’te bir çerçeve yayınlamıştır. IAASB tarafından yapılan bu çalışmada, bağımsız denetimde hizmet kalitesine katkı sağlayabilecek unsurlar (Denetim Girdileri, Denetim Süreci, Denetim Çıktıları, Paydaşlar Arası Etkileşimler ve Çevresel Faktörler) ve bu unsurların birbirleri ile olan ilişkileri de dikkate alınarak aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi açıklanmaktadır.

Şekil 2. Denetim Kalitesinin Unsurları

Kaynak: Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu, 2014.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, denetimde kalite kavramına etki edebilecek faktörler oldukça farklı kategoriler halinde sınıflandırılabilir. Denetim kalitesinin sübjektif bir kavram olmasından ötürü, kalitenin ölçülmesi ile ilgili geçici parametrelerin, temsili değişkenlerin kullanılması gereklidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, bir sonraki bölümde literatürde denetimde kalite göstergesi olarak hangi temsili değişkenlerden yararlanıldığı, teorik dayanakları ile açıklanmaktadır.

2. Bağımsız Denetimde Kalite Göstergeleri

Bağımsız denetimde kalite üzerine yapılan çalışmalarda iki temel bakış açısı yer almaktadır (Laitinen ve Laitinen, 2015, s. 665): Bunlardan ilki denetim ve denetim sürecinin özelliklerine odaklanırken, ikincisi ise denetçi ve denetimin nihai sonuçlarının özelliklerine odaklanan çalışmalardır. Dang (2004, s. 14)'e göre ise, denetim kalitesinin ölçülebilmesi için tayin edilen göstergeler iki gruba ayrılmaktadır: Bir grup, “gerçek” denetim kalitesini yansıtırken; diğer grup, piyasa tarafından “algılanan” denetim kalitesini göstermektedir. Dolayısıyla konu, önceki çalışmalarda bağımsız denetim kalitesini etkileyen faktörlerin ayrımı dikkate alınarak tartışılmış ve doğrudan veya dolaylı etkilemesi beklenen bu faktörler denetimde kalite göstergeleri olarak belirlenmiştir. Aşağıda gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde yer alan bağımsız denetimde kalite temsilcileri teorik tartışmaları ve çalışma sonuçları ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.1. Bağımsız Denetim Firmasının Büyüklüğü

Bağımsız denetim mesleğinin kendisine özgü kısıtları nedeniyle bu sürecin gözlemlenemez olması, diğer taraftan denetim sürecinde gerçekleştirilen denetim prosedürlerinin finansal tablo kullanıcıları tarafından değerlendirilme imkânının mümkün olmaması gibi nedenler ile birçok araştırmacı denetimde kalite ölçüsü olarak “gerçek” denetim kalitesi göstergeleri yerine “algılanan” denetim kalitesi göstergelerine odaklanmıştır (Dang, 2004, s. 17). Bağımsız denetim firması büyüklüğünün literatürde en çok tercih edilen denetim kalitesi göstergesi olmasının nedenlerinden birisi de gerçek denetim kalitesinin direkt olarak ölçülmesinde yaşanan bu tür zorluklardır (Lennox, 1999, s. 799). Bağımsız denetim firması büyüklüğünü temsilen literatürde genelde “Dört Büyükler (Big4)” olarak bilinen (PricewaterhouseCoopers, Deloitte, Ernst & Young ve KPMG) uluslararası nitelikteki denetim firmaları kullanılmaktadır. Yani, Dört Büyükler tarafından verilen denetim hizmetinin diğer denetim firmalarına kıyasla daha kaliteli bir denetim hizmeti sunduğu gerek uluslararası gerekse ulusal literatürdeki yerini almıştır. Bunun arakasındaki ilk varsayım, Dört Büyük denetim firmasının küresel anlamda bağımsız denetim pazarında sahip oldukları itibardır. Bağımsız denetim alanında kamu gözetimi yapmak ve böylece denetimde kaliteyi sağlayabilmek için oluşturulan kurumlarca yapılan inceleme ve denetimler neticesinde standart ve mevzuata aykırılıklar üzerine, denetçilerin veya bağımsız denetim firmalarının faaliyet izinleri askıya alınabilmekte ya da iptal edilebilmektedir. Böyle bir durumun ise bağımsız denetim firmasının itibarına olumsuz etkisi bulunmaktadır. Bir denetim firmasının sermaye piyasalarındaki itibarı ne kadar büyük ise, olası bir itibar kaybı neticesinde kaybedeceği müşteri ve gelir riski de o kadar büyük olacaktır. Bu nedenle, büyük denetim firmalarının itibarlarını korumak amacıyla küçük denetim firmalarına kıyasla daha detaylı denetim prosedürleri uygulayarak standart ve mevzuata aykırılık riskini azalttıkları ve bunun neticesinde de daha kaliteli bir hizmet sundukları düşünülmektedir (DeAngelo, 1981, s. 188; Shafie vd., 2009, s. 103).

Bir diğer varsayım ise, Büyük denetim firmalarında görev yapan denetçilerin almış oldukları teknolojik destek ve kurum içi eğitimler sayesinde denetim yaptıkları

sektörlere ait spesifik bilgi ve uzmanlık kazandıkları ve bu sayede finansal tablolarda yer alabilecek olası hata ve hile risklerini diğer denetçilere göre daha aza indirgeyerek, daha kaliteli bir bağımsız denetim gerçekleştirdikleri varsayılmaktadır (Lin ve Liu 2009, s. 46). Son olarak, büyük denetim firmalarının sahip oldukları geniş kaynak ve müşteri portföyü sayesinde müşteri baskı, istek ve yıldırımlarına karşı direnebileceği ve diğer denetim firmalarına göre daha bağımsız kalarak hizmet kalitesini arttırdıkları ileri sürülmektedir (Li vd., 2007, s.4).

Chen, Chi ve Lin (2012) tarafından yapılan ve 2007-2010 yılları arasına ait 3.864 firmayıl verisini kapsayan kapsamlı çalışmada, denetim kalitesi ve denetim firması büyüklüğü arasındaki ilişki ele alınmıştır. Söz konusu çalışmanın bulguları, Big4 denetim firmalarının sahip olduğu marka değerinin denetim kalitesi üzerinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, düzenleyici otoritelerin ve yatırımcıların Big4 denetim firması dışındaki denetim firmalarından alınan denetim hizmeti kalitesine daha fazla dikkat edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Yukarıda tartışılan varsayımlar çerçevesinde ve literatürde denetim firması büyüklüğü değişkenini denetimde kalite göstergesi olarak kullanarak yürütülen çalışmalarda (De Angelo, 1981; Palmrose, 1988; Lennox, 1999; Krishnan, 2003; Li vd., 2007; Kim vd., 2015) yer alan genel kanı, denetim firmasının büyüklüğünün denetim raporunun güvenilirliğini ve algılanan denetim kalitesini olumlu yönde etkilediği şeklindedir.

2.2. Bağımsız Denetim Ücreti

Denetim ücreti, şirketlerin bağımsız denetim firmalarından aldıkları bağımsız denetim hizmeti ve/veya bağımsız denetim dışı hizmetler karşılığında ödedikleri tüm ücretler anlamına gelir. Denetim ücreti üzerine yapılan araştırmaların çoğunluğu anormal denetim ücreti ile denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi değerlendirir. Bu nedenle, öncelikle normal ve anormal denetim ücretinin tanımlanması gerekir. Normal denetim ücreti, müşteri işletmenin büyüklüğü, riski ve karmaşıklığına göre ödenmesi beklenen ücrettir. Anormal denetim ücreti ise, gerçekleşen denetim ücreti ile müşteri işletmenin ücreti belirleyen özellikleri dikkate alındığında beklenen ücretten, daha düşük ya da yüksek, meydana gelen sapmadır (Little ve Lehkamp, 2018, s. 10). Literatürde denetim ücretleri ile bağımsız denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda farklı iki görüş savunulmaktadır. Birincisi, denetim firması ile müşteri işletme arasındaki ekonomik bağın denetçinin bağımsızlığına zarar verebileceği ve bu durumun denetim kalitesi üzerine olumsuz etki edebileceği düşüncesidir. Çünkü bağımsız denetim ücreti ne kadar artarsa, denetçi bağımsızlığına yönelik tehdidin o kadar güçlü olacağı öne sürülmektedir (Kinney ve Libby, 2002, s. 109). İkincisi ise, bağımsız denetimi yapacak olan firmanın ortaya koyacağı performansın boyutudur. Yüksek denetim riskine sahip müşterilerin yüksek kalitede denetim hizmeti veren denetçileri seçeceği ve bu denetim firmalarının da yüksek riskli müşterilerden daha yüksek denetim ücreti talep edeceği düşünülmektedir (Feltham vd., 1991, s. 377). Çünkü yüksek risk düzeyine sahip müşterilerin daha yüksek kazanç yönetimine başvurma olasılığı olduğundan, denetim sürecinde daha fazla denetim çabasına ihtiyaç duyulacağı belirtilmektedir (Corbella vd., 2015, s.50).

Bir takım araştırmacı (Carcello vd., 2002; Abbott vd., 2003; Miettinen, 2008) bağımsız denetim ücretini, denetimde kalite göstergesi olarak kullanmıştır. Söz konusu çalışmalarda, şirketin denetim komitesi ve yönetim kurulu özelliklerinin denetim kalitesi üzerindeki etkisi denetim ücreti değişkeni ile ölçülmeye çalışılmıştır.

2.3. Bağımsız Denetçinin Sektöre Ait Uzmanlığı

Günümüzde bağımsız denetçinin iyi bir muhasebe ve denetim bilgisi yanında müşteri işletmenin faaliyet gösterdiği sektörün özelliklerini, sektördeki riskleri, gelişmeleri iyi bilen bir kişi olması gerekmektedir (Oktay, 2013, s. 60). Sektöre ait uzmanlık, denetçinin yüksek kalitede bir denetim hizmeti verebilmek için müşteri işletmeye özgü faaliyetleri ve işletmenin ait olduğu sektörün doğası ve riskleri hakkında tecrübeye ve derin bir bilgi birikimine sahip olması demektir (Sarwako ve Agoes, 2014, s. 272). Sektör tecrübesi olan denetçilerin, müşteri işletmenin iş ortamına, muhasebe uygulamalarına hakim olmaları nedeniyle finansal tablolarında yer alabilecek özel sorunları ve önemli yanlışları ortaya çıkarma olasılıkları artmakta ve bunun neticesinde de daha kaliteli bir denetim hizmeti sunmaları beklenmektedir (DeBoskey vd., 2012, s. 613). Diğer taraftan, sektöre ait uzmanlık denetçinin hizmet süresi ile de yakından ilgilidir. Çünkü belirli bir sektörde yeni yer alan müşterinin denetimin ilk yıllarındaki özel bilgi eksikliği ancak sektörde uzun yıllar denetim yapan bir denetçinin kazandığı teknik beceri ve bilgi sayesinde giderebilir (Stanley ve Todd DeZoort, 2007, s. 135). Bağımsız denetçinin sektöre ait bilgi ve tecrübesinin denetim kalitesi üzerine etkisini araştıran birçok çalışmaya (Rittenberg vd., 2010; Balsam vd., 2003; Stanley ve Todd DeZoort, 2007; DeFond ve Zhang, 2014) rastlamak mümkündür. Örneğin; DeFond ve Zhang (2014) yaptıkları çalışmada, denetçi yetkinliğinin denetçinin eğitim, beceri ve uzmanlığıyla ilgili olduğunu ve bunu kazanmanın bir yolu olarak da, denetçinin müşteri işletmenin faaliyette bulunduğu sektör hakkında gerekli uzmanlığa sahip olması gösterilmiştir. Ayrıca, denetçi müşteri işletmenin faaliyette bulunduğu sektörle ilgili yetkinliği ile vereceği hizmetin kalitesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu vurgulanmıştır.

Balsam, Krishnan ve Yang tarafından 2003 yılında yapılan diğer bir çalışmada ise, bağımsız denetçilerin aynı sektörde faaliyet gösteren geniş bir müşteri grubuna hizmet vermesi neticesinde sahip oldukları uzmanlıkları arttığı ve bu durumun müşteri işletmelere daha kaliteli bir denetim hizmeti sağladığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak; literatürde bir sektörün özelliklerini, riskli ve özellikli konularını bilen denetçilerin söz konusu sektör hakkında hiç bilgisi olmayan denetçilere oranla daha etkin denetim prosedürleri gerçekleştirdikleri ve bu durumun verilen denetim hizmetinin kalitesini artırdığı düşünülmektedir (Rittenberg vd., 2010; Balsam vd., 2003).

2.4. Tahakkuklar

Bağımsız denetimde bir diğer kalite göstergesi, işletme yönetiminin kendi çıkarları doğrultusunda finansal tabloların sunumunda kazancı manipüle etmesi (Schipper, 1989, s. 92) olarak tanımlanan kazanç yönetimi uygulamalarıdır. Diğer bir deyişle, kazanç yönetiminin bir işareti olarak, işletme yönetiminin tahakkuklardan ne ölçüde

yararlanıldığıının tespit edilmesidir. Bağımsız denetim kalitesini kazanç yönetimi ile ölçen çalışmalarda, toplam tahakkukları dikkate alan modellerin öne çıktığı görülmektedir (Knechel vd., 2013, s. 401). Toplam tahakkuklar, ihtiyari olmayan (normal) ve ihtiyari (anormal, isteğe bağlı) tahakkuklar olarak iki sınıfta toplanmaktadır. İhtiyari olmayan tahakkuklara işletme yönetimi müdahalesinin zor olması nedeniyle kazanç yönetimi ölçümünde genellikle ihtiyari tahakkukların kullanılması tercih edilmektedir (Yaşar, 2013, s. 157). Çünkü bu tür tahakkuklar aracılığıyla dönem karı artırılıp azaltılabilmektedir. Bu çerçevede, kaliteli bir bağımsız denetim hizmetinin kazanç yönetimi uygulamaları için bir kısıtlama olduğu düşünülmektedir (Balsam vd., 2003, s. 74). Bu düşünceyi destekleyen Caramanis ve Lennox (2008) çalışmalarında, denetim çabasının düşük gözlemlendiği durumlarda anormal tahakkukların arttığını ve işletme yönetimi tarafından daha sık kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Literatürde düşük isteğe bağlı tahakkuk oranlarının yüksek kazanç kalitesi göstergesi olduğunu varsayan çeşitli modeller (örneğin, Healy 1985; DeAngelo 1986; Jones 1991; Dechow, Sloan & Sweeney 1995; DeFond ve Park 2001) önerilmiştir. İlk önerilen modellerde (Healy 1985; DeAngelo 1986) toplam tahakkuklardaki değişim, isteğe bağlı tahakkukların ölçüsü olarak kullanılırken, daha sonraki çalışmalarda (Jones 1991; Dechow vd., 1995) tahakkuklar, isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar şeklinde ayrılmıştır. Bu modellerden bir diğeri DeFond ve Park (2001) tarafından geliştirilen ve anormal çalışma sermayesi tahakkuklarının mutlak değeri (AWCA: Absolute Value of Abnormal Working Capital Accruals) modelidir. Bu modelde (AWCA) ise, gerçekleşen çalışma sermayesi ve mevcut satış seviyesini desteklemek için gerekli olan beklenen çalışma sermayesi seviyesi arasındaki fark ölçülmekte ve yüksek düzeyde anormal çalışma sermayesi tahakkuklarının, işletme yönetiminin daha fazla kazanç yönetimine ve dolayısıyla da bağımsız denetim eksikliğine işaret ettiği varsayılmaktadır.

2.5. Bağımsız Denetim Hizmet Süresi

Literatürde bağımsız denetçinin hizmet süresi, bir işletmenin aynı bağımsız denetim kuruluşu tarafından denetlendiği ardışık hesap dönemi sayısının toplamını ifade etmektedir (Gonzalez-Diaz vd., 2015, s. 119). Diğer bir anlatımla, bağımsız denetçinin müşteri işletme ile olan ilişkisinin uzunluğu (Lee vd., 2009, s. 87) da denilebilir. Denetim süresi ile denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda birbirine zıt, iki temel varsayım üzerinde durulmaktadır. Birinci varsayım, bağımsız denetimde hizmet süresi arttıkça denetçinin müşteri işletme ile kuracağı kişisel ilişkilerin daha samimi seviyeye çıkacağı ve böylece denetçi bağımsızlığının azaltacağı ileri sürmektedir (Carcello ve Nagy, 2004, s. 60). Bağımsızlığın zedelenmesi ise, denetçinin müşteri işletme ile ilgili önemli yanlışlıkları tespit etme konusundaki arzusunu köreltirken, denetimin kalitesinin de düşeceğini savunmaktadır (Salleh ve Jasmini, 2014, s. 41). İkinci varsayım ise, denetimin süresi arttıkça denetçinin müşteri işletme faaliyetleri ve işletmenin faaliyette bulunduğu sektör hakkında daha fazla spesifik bilgi edineceği, işletme faaliyetlerine daha fazla aşına olunacağı ve sonuç olarak da denetçinin uzmanlığı gelişeceğinden daha kaliteli bir denetim hizmeti sunulacağı ileri

sürmektedir (Myers vd., 2003, s. 782; Suryanto vd., 2017, s. 48). Birinci varsayım denetim hizmet süresini denetçinin bağımsızlığı ile ilişkilendirirken, ikinci varsayım denetçinin mesleki uzmanlığı ve tecrübesi ile ilişkilendirmektedir.

Denetimde hizmet süresinin denetim kalitesi üzerindeki olumsuz etkisini ölçen Davis, Soo ve Trompeter (2009) yaptıkları çalışmada, denetçinin hizmet süresi artıkça, müşteri işletme yönetiminin daha fazla kazanç yönetimine başvurduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, denetçi ile müşteri işletme yönetimi arasında zamana bağlı olarak gelişen samimiyetin denetçi bağımsızlığını zayıflattığı ve müşteriye raporlamada daha fazla özgülük ve esneklik kazandırılması şeklinde açıklanmıştır.

Diğer taraftan, müşteri işletmenin faaliyetleri hakkındaki bilgi eksikliğinin bağımsız denetim hizmetinin ilk yıllarında ortaya çıktığını savunan Johnson, Khurana ve Reynolds'ın 2002 yılında yaptıkları çalışmada, denetimin ilk yıllarında sonraki yıllara kıyasla anormal tahakkukların artırdığını göstermektedirler. Çalışma sonucu, kısa süreli hizmet süresinin finansal raporun kalitesini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Yine benzer çalışmalarda (Carcello ve Nagy, 2004; Geiger ve Raghunandan, 2002), denetçi hizmet süresinin hileli finansal raporlama üzerindeki etkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, hileli finansal raporlamanın, denetim hizmetinin ilk üç yılında gerçekleşme olasılığının sonraki yıllara göre daha fazla olduğuna dikkat çekerken, denetim kalitesinin müşteri işletme faaliyetlerine ilişkin tecrübe veya bilgi eksikliği nedeniyle düşük olduğunu göstermektedir.

2.6. Denetimde Rotasyon

Bu yüzyıl başında yaşanan hileli finansal raporlama skandallarından sonra başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere pek çok ülkede denetçi ile müşteri işletme arasındaki yakın ilişkileri azaltmak amacıyla denetimde rotasyonu uygulaması üzerine düzenlemeler getirilmiştir. Rotasyon düzenlemeleri ile hedeflenen, sunulan denetim hizmetinin kalitesini doğrudan etkileyen denetçi bağımsızlığının güçlendirilmesidir (Lennox vd., 2014, s. 1783). Çünkü rotasyon uygulamasının, denetçinin müşteri işletme yönetimi ile uzun süreli samimi ilişkisinden kaynaklanan işletmenin finansal raporlarındaki küçük yanlışlıkları hoşgörü göstermesini ve işletmenin bildirimlerine mesleki şüphecilik anlayışı ile yaklaşmayarak sorgulamadan güvenmesini engelleyeceği düşünülmektedir (Firth vd., 2012, s. 111). Diğer taraftan rotasyon uygulamasının, denetçinin müşteri işletmenin muhasebe ve raporlama sistemini değerlendirmede, işletmeye ve sektöre ait özel konularda gerekli olacak tecrübe ve bilgi eksikliğine yol açacağı ve raporlamadaki hataların artmasında önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir (Tuan, 2015, s. 298).

Bu yüzden literatürde rotasyon uygulamasının denetim kalitesine etkisi üzerine yürütülen çalışmalarda ortak bir sonuca ulaşılamamıştır. Bir kısım çalışma (Carcello ve Nagy, 2004; Vanstraelen, 2000; Nagy, 2005; Firth vd., 2012; Kim vd., 2015) denetçi rotasyonunun denetim kalitesi algısını olumlu yönde artırdığını tespit edilmiştir. Diğer bir kısım çalışmada (Geiger ve Raghunandan, 2002; Myers vd., 2003; Ghosh ve Moon, 2005; Cameran vd., 2016) denetçi rotasyonu sonrasında denetim kalitesinin azaldığına

işaret edilmektedir. Diğer bir kısım çalışmada (Kwon vd., 2014; Swart, 2012; Ruiz-Barbadillo vd., 2009) da ise, denetçi rotasyonunun denetim kalitesini artırdığını ya da azaldığını destekleyen herhangi bir sonuca ulaşılamamıştır.

Salleh ve Jasmini tarafından (2014) yılında yapılan çalışmanın temel vurgusu, denetimin ilk yıllarda denetçinin yeni bir bakış açısıyla açılış bakiyelerine ve uyguladığı denetim prosedürlerine daha fazla özen gösterdiği yönündedir. Ayrıca, rotasyon uygulaması sonrasında sermaye piyasalarında denetçi bağımsızlığına ilişkin algının da arttığı tespit edilmiştir (Cameran vd., 2016, s. 61).

Elshawarby (2017) ise, denetçinin müşteri işletme hakkındaki mesleki uzmanlığının (yetkinliğinin) denetim kalitesi üzerine etkisini araştırdığı çalışmasında, zorunlu denetçi rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki olası olumsuz etkilerini tartışmıştır. Çalışma sonucuna göre, denetçinin mesleki uzmanlığının zorunlu denetçi rotasyonunun negatif etkilerini ortadan kaldırmada ve denetim kalitesini arttırmada önemli bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Çünkü denetçi, müşteri işletme hakkındaki mesleki uzmanlığı sayesinde etkin bir müşteri seçimi yapabilecek, hata ve hile riskini belirleyebilecek, denetim prosedürlerini uygulayabilecek ve böylece yüksek bir denetim kalitesine ulaşarak, zorunlu denetçi rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki olası olumsuz etkilerini ortadan kaldıracaktır.

Sonuç olarak denetimde rotasyon, denetim kalitesinin iki temel unsuru olan denetçi bağımsızlığını ve yetkinliğini doğrudan etkileyen bir konudur. Literatürde rotasyon üzerine yürütülen tartışmaların arkasındaki neden de, bu iki temel unsura olan bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Denetçi rotasyonu sonrasında denetim kalitesinin artırdığını savunanlar, denetçi bağımsızlığının güçlendiğini vurgularlarken; aksini iddia edeler ise, denetçinin müşteri işletme ve işletmenin faaliyet gösterdiği sektör ile ilgili yetkinliğin ancak uzun yıllar sonucu elde edilebilecek tecrübe ve bilgi birikimi ile mümkün olacağına işaret etmektedirler.

2.7. Denetçi Görüşü

Denetçi, yeterli sayıda ve uygunlukta denetim kanıtı elde edip denetim çalışmalarını sona erdirdiği zaman finansal tabloların hile ve hatadan kaynaklı önemli bir yanlışlık içermediği konusunda görüşünü açıklamaktadır. Denetçi görüşünün yer aldığı bağımsız denetim raporlarının standartlara aykırı olması, yanlışlık, eksiklik ve yanıltıcı bilgi ve kanaatler içermesi nedeniyle, denetçinin oluşabilecek zararlardan hukuken sorumlu olması 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 24. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Türkiye Muhasebe Standartları işletme yönetiminin, işletmenin sürekliliğine ilişkin bir değerlendirme yapmasını zorunlu kılarken; denetçinin sorumluluğu, finansal tabloların hazırlanmasında yönetimin kullandığı işletmenin sürekliliği esasının uygunluğu hakkında yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmek ile bu konuda bir sonuca varmak ve elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin önemli bir belirsizliğin var olup olmadığı konusunda bir sonuca varmaktır (BDS 570). Bağımsız denetçi, denetim sürecinde, işletmenin sürekliliğine ilişkin bir olumsuzluk tespit ederse bunu rapor etmelidir.

Dolayısıyla, denetçi müşteri işletme yönetiminin baskısına direnmek ve olumlu görüşten sapma türünde bir görüşü bildirmek için bağımsızlığını korumak durumundadır. Literatürde bu durumun ise yüksek denetim kalitesini yansıttığı düşünülmektedir (DeFond vd., 2002; Carey ve Simnett, 2006; Knechel ve Vanstraelen, 2007). Çünkü denetim raporu denetçinin sorumluluğundadır ve bağımsız denetimin bir çıktısı olarak doğrudan denetim hizmetinin kalitesini etkilemektedir.

Denetçi görüşünün bağımsız denetim kalitesi göstergesi olarak kullanıldığı çalışmalarda, genellikle, denetçinin işletmenin sürekliliği ilkesine yönelik risklerin açıklanması ya da denetçinin olumlu görüş dışında bir görüş vermesi durumu ile denetçinin hizmet süresi karşılaştırılmıştır. Carey ve Simnett (2006), bağımsız denetim kalitesini denetçi görüş türleri ile ölçmüş ve denetçinin görev süresi arttığında, denetçinin daha uygun denetim raporu yayınladığını kanıtlanmıştır. Bu durumu, denetçinin görev süresini sınırlayan zorunlu rotasyonun denetim kalitesini düşüreceği şeklinde yorumlanmıştır. İflas eden şirketler ve süreklilik raporları üzerine yapılan çalışmada (Geiger ve Raghunandan, 2002) ise, uzun yıllar aynı işletmeye hizmet veren denetçilerin hizmet süresi kısa olan denetçilere kıyasla daha fazla işletmelerin sürekliliğine ilişkin olumsuzlukları yayınladıkları tespit edilmiştir.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Bağımsız denetim mekanizması, sermaye piyasalarının etkin çalışmasında kilit unsurlardandır. Dahası, finansal raporlar aracılığıyla sunulan bilgilerin güvenilir olmasında önemli rol oynayan denetim kalitesi, finansal tablo kullanıcıları için de kritik bir kavramdır. Bu yüzden, bağımsız denetimde kalitenin tanımlanabilmesi, ölçülebilmesi ve kaliteye etki edebilecek faktörlerin belirlenebilmesi üzerine yapılan tartışmalar literatürde ilgi görmekte ve bu alanda kaliteyi artırmak için yapılan güncel düzenlemeler ile de sermaye piyasalarındaki önemini korumaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, literatürde bağımsız denetimde kalite kavramının nasıl incelendiğinin ve araştırmalarda denetimde kalite göstergeleri olarak hangi temsili değişkenlerden yararlanıldığının teorik dayanakları ile tespit edilmesi olarak belirlenmiştir.

Yapılan literatür incelemesine dayanarak, bağımsız denetim alanındaki düzenleyici otoriteler ve akademik çalışmalar tarafından yayımlanan farklı denetim kalite çerçevelerinde, denetim sürecin önceden belirlenmiş standart ve kriterlere uyum derecesi ya da denetim sürecinden veya sonucundan faydalanan kullanıcılar tarafından algılanan değer düzeyi ele alınmaktadır. Bu temel iki konuda bakış açısına göre de denetimde kalite göstergeleri değişmektedir. Bu yüzden, kurumsal raporlamanın güvenilirliğini sağlamak için denetimde kalite kavramının çerçevesinin belirlenmesi ve denetim kalitesinin nasıl artırabileceğinin anlaşılması gereklidir. Bunun için ise, düzenleyici otoriteler ve akademik araştırmalarda tespit edilen denetim girdisine, denetim sürecine ve denetim çıktısına ilişkin sorunlara ve aynı zamanda, denetim kalitesi üzerine doğrudan ya da dolaylı olarak olumlu etkileyebilecek unsurlara odaklanması önem arz etmektedir.

Çalışmamızda, literatürde denetim kalitesini ölçmek ve değerlendirmek için en çok kullanılan denetim kalite göstergeleri incelenmiştir. Bağımsız denetim firmasının büyüklüğü, bağımsız denetim ücreti, bağımsız denetçinin sektöre ait uzmanlığı, tahakkuklar, bağımsız denetim hizmet süresi, denetçi rotasyonu ve denetçi görüşü bağımsız denetimde kalite göstergeleri olarak belirlenmiştir.

Yapılan literatür incelemesine dayanarak, bağımsız denetim firması büyüklüğünün denetim kalitesi göstergesi olarak diğer tüm göstergelere kıyasla daha çok tercih edildiği söylenebilir. Bu durumun temel nedeni, denetim faaliyetinin çıktısı olan ürünün hizmet olması, hizmetin sahip olduğu soyutluk ve hizmet kalitesinin her paydaşa aynı şekilde algılanmaması olarak açıklanabilir. Bu sorunun üstesinden gelebilmek adına, denetim kalitesinin ölçümünde ulusal ve uluslararası paydaşların işbirliği ve katılımı sağlanarak genel kabul görecektir ortak bir denetim kalite göstergesi oluşturulabilir. Ayrıca denetim sürecini yürüten denetim firmalarının iç işleyişlerinin daha şeffaf olmasının, araştırmacıların daha fazla bilgiye erişim sağlayabilmesinin denetim kalitesinin geliştirilmesi sürecine katkısı büyük olacağı düşünülmektedir.

Literatür incelemesi neticesinde tespit edilebilen bağımsız denetimde kalite göstergelerinin bilinmesi, finansal rapor kullanıcıları için farklı denetim firmaları tarafından verilen hizmet kalitesini karşılaştırma ve değerlendirme imkanı sunmaktadır. Ayrıca, bağımsız denetim firmaları için de kendi kalite kontrol sistemleri çerçevesinde çıkarım yapabilmeye fırsatı da sağlamaktadır. Diğer taraftan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu'nun görevleri arasında sayılan; bağımsız denetçiler ile bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilme şartlarının ve çalışma esaslarının belirlenmesi, bağımsız denetimde uygulama birliğini, gerekli güveni ve kaliteyi sağlamak amacıyla bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetlerinin gözetilmesi ve denetlenmesi konularında Kurul'a yorumlama ve düzenleme yapma olanağı da sunmaktadır.

Kaynakça

Abbott, L., Parker, S., Peters, G. & Raghunandan, K. (2003). The Association between Audit Committee Characteristics and Audit Fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22 (2), 17-32.

Bağımsız Denetim Standardı 200 (BDS 200). *Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartları Uygun Olarak Yürütülmesi*, Erişim Tarihi 15.01.2019, <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20200-Site.pdf>

Bağımsız Denetim Standardı 570 (BDS 570). *İşletmenin Sürekliliği*, Erişim Tarihi 15.01.2019, <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20570-Site.pdf>

- Balsam, S., Krishnan, J. & Yang, J. S. (2003). Auditor Industry Specialization and Earnings Quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22 (2), 71-97.
- Cameran, M., Prencipe, A. & Trombetta, M. (2016). Mandatory Audit Firm Rotation and Audit Quality. *European Accounting Review*, 25 (1), 35-58.
- Caramanis, C. & Lennox, C. (2008). Audit Effort and Earnings Management. *Journal of Accounting and Economics*, 45 (1), 116-138.
- Carcello, J. V., Hermanson, D. R., Neal, T. L. & Riley, R. A. (2002). Board Characteristics and Audit Fees. *Contemporary Accounting Research*, 19 (3), 365-385.
- Carcello, J. V. & Nagy, A. L. (2004). Audit Firm Tenure and Fraudulent Financial Reporting. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 23 (2), 55-69.
- Carey, P. & Simnett, R. (2006). Audit Partner Tenure and Audit Quality. *Accounting Review*, 81 (3), 653-676.
- Chen, B., Chi, W., & Lin, W. Y. (2012). Auditors' Brand-Name Reputation, Audit Office Size and the Impact of Client Importance on Audit Quality at the Office Level: Evidence from China. *Working Paper*, Zhongnan University of Economics and Law and National, Chengchi University.
- Christensen, B. E., Glover, S. M., Omer, T. C., & Shelley, M. K. (2016). Understanding Audit Quality: Insights from Audit Professionals and Investors. *Contemporary Accounting Research*, 33 (4), 1648-1684.
- Corbella, S., Florioa, C., Gotti, G. & Mastroliia, S. A. (2015). Audit Firm Rotation, Audit Fees and Audit Quality: The Experience of Italian Public Companies. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 25, 46-66.
- Dang, L. (2004). *Assessing Actual Audit Quality*. (PhD Thesis). Drexel University. Philadelphia, USA.
- Davis, L. R., Soo, B. S., & Trompeter, G. M. (2009). Auditor Tenure and The Ability to Meet or Beat Earnings Forecasts. *Contemporary Accounting Research*, 26, 517-548.
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor Size and Audit Quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3 (3), 183-199.
- DeAngelo, L. E. (1986). Accounting Numbers as Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders. *The Accounting Review*, 61 (3), 400-420.
- DeBoskey, D. G. & Jiang, W. (2012). Earnings Management and Auditor Specialization in The Post-Sox Era: An Examination of the Banking Industry. *Journal of Banking & Finance*, 36, 613-623.
- Dechow, P., Sloan, R. & Sweeney, A. (1995). Detecting Earnings Management. *The Accounting Review*, 70 (2), 193-225.

- Defond, M. L., & Park, C. W. (2001). The Reversal of Abnormal Accruals and the Market Valuation of Earnings Surprises. *The Accounting Review*, 76 (3), 375-404.
- Defond, M. L., Raghunandan, K., & Subramanyam, K. R. (2002). Do Non-Audit Service Fees Impair Auditor Independence? Evidence from Going Concern Audit Opinions. *Journal of Accounting Research*, 40 (4), 1247-1274.
- Defond M. & Zhang, J. (2014). A Review of Archival Auditing Research. *Journal of Accounting and Economics*, 58, 275-326.
- Duff, A. (2009). Measuring Audit Quality in an Era of Change: An Empirical Investigation of UK Audit Market Stakeholders in 2002 and 2005. *Managerial Auditing Journal*, 24 (5), 400-422.
- Elshawarby, M. A. (2017). Auditor's Professional Specialization Role in Reducing the Potential Negative Effects of Mandatory Audit-Firm Rotation on Audit Quality. *Journal of Accounting & Marketing*, 6 (3), 1-9.
- Feltham, G. A., Hughes, J. S., & Simunic, D. A. (1991). Empirical Assessment of the Impact of Auditor Quality on The Valuation of New Issues. *Journal of Accounting and Economics*, 14 (December), 375-399.
- Firth, M., Rui, O. M., & Wu, X. (2012). How Do Various Forms of Auditor Rotation Affect Audit Quality? Evidence from China. *The International Journal of Accounting*, 47 (1), 109-138.
- Francis, J. R. (2011). A Framework for Understanding and Researching Audit Quality. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 30 (2), 125-152.
- Geiger, M. A. & Raghunandan, K. (2002). Auditor Tenure and Audit Reporting Failures. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 21 (1), 67-78.
- Ghosh, A. & Moon, D. (2005). Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality. *The Accounting Review*, 80 (2), 585-612.
- Gonzalez-Diaz, B., Garcia-Fernandez, R. & Lopez-Diaz, A. (2015). Auditor Tenure and Audit Quality in Spanish State-Owned Foundations. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 18 (2), 115-126.
- Healy, P. (1985). The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions. *Journal of Accounting & Economics*, 7 (1-3), 85-107.
- Johnson, E., Khurana, I. K., & Reynolds, J. K. (2002). Audit-Firm Tenure and the Quality of Financial Reports. *Contemporary Accounting Research*, 19 (4), 637-660.
- Jones, J. (1991). Earnings Management during Important Relief Investigations. *Journal of Accounting Research*, 29 (2), 193-228.
- Kim, H., Lee, H. & Lee, J. E. (2015). Mandatory Audit Firm Rotation and Audit Quality. *Journal of Applied Business Research*, 31 (3), 1089-1106.

- Kinney, W. R. & Libby, R. (2002). Discussion of The Relation between Auditors' Fees for Non-Audit Services and Earnings Management. *The Accounting Review: Supplement*, 77 (1), 107-114.
- Knapp, M. (1991). Factors That Audit Committee Members Use as Surrogates for Audit Quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 10 (1), 35-52.
- Knechel, W. R. & Vanstraelen, A. (2007). The Relationship between Auditor Tenure and Audit Quality Implied by Going Concern Opinions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26 (1), 113-131.
- Knechel, W. R., Krishnan, G. V., Pevzner, M. B., Shefchik, L. & Velury, U. (2013). Audit Quality: Insights from The Academic Literature. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 32 (1), 385-421.
- Krishnan, G. V. (2003). Does Big6 Auditor Industry Expertise Constrain Earnings Management? *Accounting Horizons*, 17 (supplement), 1-16.
- Kwon, S. Y., Lim, Y. & Simnett, R. (2014). The Effect of Mandatory Audit Firm Rotation on Audit Quality and Audit Fees: Empirical Evidence from the Korean Audit Market. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*. 33, 167-195.
- Laitinen, E. K., & Laitinen, T. (2015). A Probability Tree Model of Audit Quality. *European Journal of Operational Research*, 243, 665-677.
- Lee, H., Mande, V., & Son, M. (2009). Do Lengthy Auditor Tenure and The Provision of Non-Audit Services by The External Auditor Reduce Audit Report Lags? *International Journal of Auditing*, 13, 87-104.
- Lennox, S. C. (1999). Audit Quality and Auditor Size: An Evaluation of Reputation and Deep Pockets Hypotheses. *Journal of Business Finance & Accounting*, 26 (7-8), 779-805.
- Lennox, S. C., Wu, X. & Zhang, T. (2014). Does Mandatory Rotation of Audit Partners Improve Audit Quality? *The Accounting Review*, 89, 1775-1803.
- Li, C., Song, F.M. & Wong, S.M. (2007). Audit Firm Size and Perception of Audit Quality, Evidences from a Competitive Audit Market in China. *Working Paper*, The University of Hong Kong, 1-17.
- Lin, Z. J. & Liu, M. (2009). The Impact of Corporate Governance on Auditor Choice: Evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 18 (1), 44-59.
- Little, H. T. & Lehkamp, J. M. (2018). The Development of Audit Quality Indicators. *Archives of Business Research*, 6 (1), 8-25.
- Miettinen, J. (2008). *The Effect of Audit Quality on the Relationship between Audit Committee Effectiveness and Financial Reporting Quality*. University of Vaasa, Finland.

- Mills, C. A. (1989). *The Quality Audit: A Management Evaluation Tool*. New York: McGraw-Hill.
- Myers, J. N., Myers, L. A. & Omer, T. C. (2003). Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings. *The Accounting Review*, 78, 779-799.
- Nagy, A. (2005). Mandatory Audit Firm Turnover, Financial Reporting Quality, and Client Bargaining Power: The Case of Arthur Andersen. *Accounting Horizons*, 19 (2), 51-68.
- Oktay, S. (2013). Bağımsız Denetim Etkinliğinin Arttırılmasında, Denetim Hizmetinde Kalite ve Kontrol: ABD Düzenlemeleri. *Maliye Finans Yazıları*, 27 (100), 42-94.
- Palmrose, Z. (1988). An Analysis of Auditor Litigation and Audit Service Quality. *The Accounting Review*, 64 (1), 55-73.
- Resmi Gazete (2011). 660 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname. Resmi Gazete Tarihi: 2/11/2011 No: 28103.
- Rittenberg, L. E., Johnston, K. M. & Gramling, A. A. (2010). *The Public Accounting Profession: Auditing, a Business Risk Approach*. (7th Edition). Mason USA: South Western Engage Learning.
- Ruiz-Barbadillo, E., Gomez-Aguilar, N. & Carrera, N. (2009). Does Mandatory Audit Firm Rotation Enhance Auditor Independence? Evidence from Spain. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 28 (1), 113-135.
- Salleh, K. & Jasmani, H. (2014). Audit Rotation and Audit Report: Empirical Evidence from Malaysian PLCs over the Period of Ten Years. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 145, 40-50.
- Sarwako, I. & Agoes, S. (2014). An Empirical Analysis of Auditor's Industry Specialization, Auditor's Independence and Audit Procedures on Audit Quality: Evidence from Indonesia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 164, 271-281.
- Schipper, K. (1989). Commentary on Earnings Management. *Accounting Horizons*, 3 (4), 91-102.
- Selimoğlu Kardeş, S., Özbirecikli M. & Uzay Ş. (2017). *Bağımsız Denetim*. Ankara: Nobel.
- Shafie, R., Wan Hussin, W. N., Yusof, M. & Hussain, M. H. (2009). Audit Firm Tenure and Auditor Reporting Quality: Evidence in Malaysia. *International Business Research*, 2 (2), 99-109.
- Stanley J. & DeZoort, T. (2007). Audit Firm Tenure and Financial Restatements: An Analysis of Industry Specialization and Fee Effects. *Journal of Accounting and Public Policy*, 26 (2), 131-159.

- Suryanto, T., Thalassinou, E. J., & Thalassinou, I. E. (2017). Board Characteristics, Audit Committee and Audit Quality: The Case of Indonesia. *International Journal of Economics & Business Administration*, 5 (3), 47-57.
- Swart, A. J. F. (2012). *How Does Mandatory Audit Partner Rotation Affect Audit Quality? Evidence from Australia*. (Master Thesis). Tilburg University, Hollanda.
- Tuan, K. (2015). Bağımsız Denetimde Rotasyon Uygulaması: Sistemin Artıları-Eksileri Üzerine Tartışmalar. *The Journal of Academic Social Science*, 3 (16), 291-309.
- Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (2014). International Auditing and Assurance Standards Board-IAASB. *Framework for Audit Quality: Key Elements that Create an Environment for Audit Quality*. Erişim Tarihi 15.01.2019, <https://www.ifac.org/system/files/uploads/IAASB/Framework-for-Audit-Quality-Outline.pdf>
- Vanstraelen, A. (2000). Impact of Renewable Long-Term Audit Mandates on Audit Quality. *European Accounting Review*, 9 (3), 419-442.
- Watkins, A. L., Hillison, W. & Morecroft, S. E. (2004). Audit Quality: A Synthesis of Theory and Empirical Evidence. *Journal of Accounting Literature*, 23, 153-193.
- Yaşar, A. (2013). Big Four Auditors' Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Turkish Stock Market. *International Journal of Business and Social Science*, 4 (17), 153-163.